

সহস্রাধিক কোটি টাকা ব্যয়ে উপআনুষ্ঠানিক শিক্ষার চারটি প্রকল্পের কাজ চলছে।

অনিয়ম ও দুর্বীতিৰ দায়ে ১১টি এনজিওৰ বিৱুকে মামলা হচ্ছে, ২৬টিকে প্রকল্প থেকে অব্যাহতি

শিক্ষা ব্যবস্থা

ইত্যাহিম আজাদ : আগামী ২০০৫ সালের মধ্যে প্রায় সাড়ে তিনি কোটি নিৱৰ্কৰকে সাক্ষৰ কৰাৰ জন্য উপআনুষ্ঠানিক শিক্ষা অধিদপ্তরেৰ অধীনে ১ হাজাৰ ১২২ কোটি টাকাৰ চারটি প্রকল্পেৰ কাজ চলছে। এনজিওদেৱ মাধ্যমে পৰিচালিত এসব প্রকল্পে ইতিবাহ্যেই অনিয়ম ও দুর্বীতিৰ ঘটনা ধৰা পড়েছে। এসব অভিযোগে ১১টি এনজিওৰ বিৱুকে মামলা দায়েৰে প্ৰক্ৰিয়া চলছে। আৱে ২৬টি এনজিওকে এ প্রকল্প থেকে অব্যাহতি দেওয়া হয়েছে। উভয়খন বৰ্তমানে ২৩০টি এনজিও প্ৰতিষ্ঠান উপআনুষ্ঠানিক শিক্ষা অধিদপ্তরেৰ অধীনে এ কৰ্মসূচি পৰিচালনা কৰছে।

সংশ্লিষ্ট সূত্ৰে জানা যায়, উপআনুষ্ঠানিক শিক্ষার চারটি প্রকল্পেৰ মধ্যে প্ৰথম প্রকল্পটি শুক্ৰ ইয় ১৯৯৬ সালেৰ জানুৱাৰিতে। এ প্রকল্পেৰ মাধ্যমে ২০৫ কোটি ২৭ লাখ ১২ হাজাৰ টাকা ব্যয়ে ২৯ লাখ ৫০ হাজাৰ নিৱৰ্কৰকে সাক্ষৰ কৰা হৈব।

এদিকে, লালমনিৰহাট, চূয়াড়াসহ কয়েকটি স্থানে সার্বিক সাক্ষৰতা আন্দোলন সফল হওয়ায় উপআনুষ্ঠানিক শিক্ষা প্রকল্প-২ নামে আৱেকটি প্রকল্প গ্ৰহণ হয়েছে।

বিভাগীয় শহৰেৰ বস্তিবাসী, ভাসমান এবং দৱিদৰ শিশু ও কিশোৱ-কিশোৱীদেৱ নিয়ে ইউনিসেফেৰ অৰ্থায়নে পৰিচালিত হচ্ছে উপআনুষ্ঠানিক শিক্ষা প্রকল্প-৩। এ প্রকল্পেৰ মাধ্যমে ৬টি বিভাগীয় শহৰেৰ ও লাখ ৫১ হাজাৰ শিশু-কিশোৱকে সাক্ষৰ কৰা হৈবে ১৯৯৬-২০০০ সালেৰ মধ্যে। এজন্য ব্যয় হৈবে ৭৩ কোটি ৩০ লাখ ৬৫ হাজাৰ টাকা।

সূত্ৰে জানায়, আগামী ২০০৫ সালেৰ মধ্যে নিৱৰ্কৰমুক্ত বাংলাদেশ গড়তে বৰ্তমান সৱকাৰৰ জাতিৰ কাছে অঙ্গীকাৰ কৰিব। এজন্য সৱকাৰৰ উপআনুষ্ঠানিক শিক্ষা প্রকল্প-৪ হাতে নিয়েছে। ৫ বছৰমেয়াদি এ প্রকল্প গত আগষ্ট মাসে জাতীয় অৰ্থনৈতিক পৰিষদেৱ সভায় (একনেক) অনুমোদিত হয়েছে। এটি উপআনুষ্ঠানিক খাতেৰ সবচেয়ে বড়ো প্রকল্প। এতে ব্যয় হৈবে ৬৮২ কোটি ৯৯ লাখ ৬২ হাজাৰ টাকা। এ প্রকল্পেৰ মাধ্যমে ২ কোটি ২৮ লাখ ৮৯ হাজাৰ নিৱৰ্কৰকে সাক্ষৰ কৰাৰ পৰিকল্পনা রয়েছে।

সূত্ৰ আৱে জানায়, দুটি আসিকে ইই ৪ নৰৰ প্রকল্পটি বাস্তবায়িত হৈব। প্ৰথমত, স্কুল-কলেজেৰ শিক্ষকদেৱ বৃত্তসূক্ষ্মত ও স্বেচ্ছাসেবামূলক অংশথহণেৰ মাধ্যমে এবং স্থানীয় বেকাৰে শিক্ষিত যুবক-যুবতীদেৱ সম্মানীৰ ভিত্তিতে খণ্ডকালীন কাজে নিয়োগেৰ মাধ্যমে। এৰা বয়ক শিক্ষায় সুপাৰভাইজাৰ ও শিক্ষক হিসেবে কাজ কৰবে। এতে ৪ লাখ ৩০ হাজাৰ শিক্ষিত বেকাৰেৰ কৰ্মসংস্থানেৰ সুযোগ সৃষ্টি হৈবে বলেও জানা গৈছে।

সূত্ৰ ঘতে, অব্যাহতি শিক্ষাৰ অপ্রতুলতাৰ কাৱলপে কোৱ সমাপ্তিৰ দুৰহৰ পৰি কোনো সাক্ষৰ ব্যক্তি আৰাৰ সব কিছু ভুলে যান বা অৰ্জিত দক্ষতাৰ মান সে তোৱে থাকে না।

এজন্য অৰ্বশা উপআনুষ্ঠানিক শিক্ষা অধিদপ্তর পৰীক্ষামূলকভাৱে ৯৩৫টি গ্ৰাম শিক্ষা মিলনকেন্দ্ৰ চালু কৰেছে।

এন্ডিকে কিছু কিছু স্বেচ্ছাসৈবী সংস্থা বা এনজিও মাঠ পৰ্যায়ে তাৰেৰ ওপৰ অৰ্পিত দায়িত্ব পালনে আন্তৰিক নয়। ফলে অনেক আংগোষ্ঠী কাগজে-কলমে স্কুল থাকলেও বাস্তবে তা নেই। প্ৰত্যেক সুপাৰভাইজাৰেৰ প্ৰতিদিন বৰ বৰ এলাকাৰ কেন্দ্ৰগুলৈৰ পৰিদৰ্শন কৰাৰ কথা থাকলেও তাৰা তা কৰেন না। এনজিওদেৱ থানা সমৰূপকাৰীৰা থানা সদৰে বসেই তাৰেৰ দায়িত্ব পালন কৰে থাকে বলেও আভিযোগ রয়েছে। ইতিবাহ্যে বিভিন্ন অনিয়ম ও দুৰ্বীতিৰ দুৰ্ভিযোগে ৩৭টি এনজিওকে শনাক্ত কৰা হয়েছে। এগুলোৰ বিৱুকে উপআনুষ্ঠানিক শিক্ষা অধিদপ্তর প্ৰযোজনীয় পদক্ষেপ নিয়েছে। এ ৩৭টিৰ মধ্যে ১১টিৰ বিৱুকে কৰ্মসূচি পৰিচালনাৰ ব্যৰ্থতা ও অৰ্থ আঘাতাতেৰ অভিযোগে দুৰ্বীতি দমন বুৱোৱে অধীনে মামলা কৰাৰ বিষয়টি প্ৰতিয়াধীন আছে বলে জানা গৈছে।

এই ১১টি এনজিও হলো- ১. শ্ৰীমঙ্গল ও মৌলভীবাজাৰেৰ 'ব্যৱৰো', ২. ফৱিদপুৰেৰ বাংলাদেশ লিগ্যাল এইড ফাউন্ডেশন, ৩. দীপুৰদী ও পাৰ্বনাৰ কাৰক সামাজিক উন্নয়ন সংস্থা, ৪. মণ্ডা ও ভোলাৰ এসোসিয়েশন ফৰ ফ্যামিলি ডেভেলপমেন্ট ৫. গাজীপুৰ, বৰংপুৰ, বান্দৰবানসহ ১০টি জেলায় কাফৰত বাংলাদেশ এথেকালচাৰাল ওয়াকৰ্কিং পিপলস এসোসিয়েশন, ৬. ময়মনসিংহ ও কিশোৱগঞ্জেৰ আৰ্থ-সামাজিক উন্নয়ন সংস্থা, ৭. মানিকগঞ্জেৰ দেশ কল্যাণ সংস্থা, ৮. শৰীয়তপুৰেৰ স্বাস্থ্য কল্যাণ সংস্থা, ৯. পটুয়াখালীৰ পঞ্জী সেবা সংঘ, ১০. পটুয়াখালীৰ মৌৰিক চাহিদা কৰ্মসূচি এবং ১১. ব্ৰাকণবাৰডীয়াৰ অধি।

এছাড়া বাকি ২৬টি এনজিওকে এ কৰ্মসূচি থেকে অব্যাহতি দেওয়া হয় যথোৎক্ষণভাৱে কৰ্মসূচি পৰিচালনা কৰতে ব্যৰ্থ হওয়ায়। এ ২৬টি এনজিও হলো- ১. নোয়াখালীৰ দারকল ফালা ফাউন্ডেশন, ২. মানিকগঞ্জেৰ সোনালী দেশ, ৩. মুসীগঞ্জেৰ বাংলাদেশ কমিউনিটি এভ সোশ্যাল ওয়েলফেয়াৰ অৰ্গানাইজেশন, ৪. চাঁদপুৰেৰ জনকলাল ফাউন্ডেশন, ৫. বান্দৰবানেৰ জুনাগাৰ মহিলা সমিতি, ৬. খাগড়াছড়িৰ সেন্টাৰ ফৰ হিউম্যান রিসোৱ ডেভেলপমেন্ট, ৭. ইবিগঞ্জেৰ গীৰীগ উন্নয়ন সংস্থা, ৮. পটুয়াখালীৰ পঞ্জী উন্নয়ন সংস্থা, ৯. ঝালকাঠীৰ মহিলা কল্যাণ সংঘ, ১০. বৰগুনাৰ বহুমুৰী সমাজকলাল কেন্দ্ৰ, ১১. পটুয়াখালীৰ একতা যুব সংঘ, ১২. রংপুৰেৰ পঞ্জী উন্নয়ন প্ৰকল্প, ১৩. বৰগুনাৰ সোশ্যাল অৰ্গানাইজেশন ফৰ রঞ্চাল ডেভেলপমেন্ট, ১৪. রংপুৰেৰ ইউনেক্ষো ক্লাৰ, ১৫. ময়মনসিংহেৰ আদৰ্শ সমাজ সেবা সমিতি, ১৬. ময়মনসিংহ পঞ্জী উন্নয়ন প্ৰয়াস, ১৭. জয়পুৰহাট জাতীয় উন্নয়ন পৰিষদ, ১৮. বিনাইদহ রবীন্দ্ৰ পৰিষদ, ১৯. শেৱেপুৰ সাথী সংঘ, ২০. বৰগুনাৰ সোশ্যাল অৰ্গানাইজেশন ফৰ রঞ্চাল ডেভেলপমেন্ট, ২১. নোয়াখালীৰ রঞ্চাল একনান সোসাইটি, ২২. সীতাকুণ্ডেৰ কাইট ফৰ হাস্তাৰ ২৩. শেৱেপুৰেৰ দি হাস্তাৰ প্ৰজেক্ট, ২৪. নোবদগ়া সোনামুনি কিশোৱ সেনা, ২৫. কিশোৱগঞ্জ গণউন্নয়ন কমিটি এবং ২৬. শ্ৰীমঙ্গল অনকল্যাণ কেন্দ্ৰ।